

el poble

Tortosa, dissabte 24 de juliol de 1937
ANY XXXVI NÚM. 4.661

REDACCIÓ I ADMINISTRACIÓ:
CERVANTES, 40 TELÈFON 342
FRANQUEIG CONCERTAT

Portavieu del Partit d'Esquerra Republicana de Catalunya

El feix, representat pels criminals avions negres, ens deixà ahir una "mostra" de la seva civilització

NOSALTRES SOLS Comentari mèdic **Despertemol** il·legítim la hora de la democràcia

ALS NEGRES SOBRE TORTOSA

Per quarta vegada, en aquesta unitat sagrant, el feix ha fet víctima de la seva criminal metralla a la nostra ciutat. -- El bombardeig es realitza entre tres quarts de nou i un quart de deu. -- 6 morts i gran nombre de ferits, fins l'hora de tancar l'edició. -- Onta objecta militar perseguir? -- Hem de destacar l'actitud benemèrita i abnegada de la Creu Roja durant el bombardeig

Antena

Quin era l'objectiu militar?

Una metralla de guerra feia estralls a l'edifici de la Creu Roja, amb l'objectiu de destruir la metralla i la metralla de guerra. -- El feix ha fet víctima de la seva criminal metralla a la nostra ciutat. -- El bombardeig es realitza entre tres quarts de nou i un quart de deu. -- 6 morts i gran nombre de ferits, fins l'hora de tancar l'edició. -- Onta objecta militar perseguir? -- Hem de destacar l'actitud benemèrita i abnegada de la Creu Roja durant el bombardeig

Portada del diari 'El Poble' que recull un dels atacs de l'aviació. /CEDIDA

episodis més tràgics, el del 15 d'abril de 1938.

És en esta data que es produí un bombardeig sense precedents, amb més d'una vintena d'atacs que van deixar caure sobre la ciutat de Tortosa més de 20 tones d'explosius, deixant arrasats barris sencers. La publicació italiana recull alguna d'estes imatges de la ciutat devastada. També s'explica a través de la crònica del periodista britànic Ernest Hemingway, que va publicar a *The New York Times* sota el títol "Bombing of Tortosa". L'extret diu així: "Damunt dels nostres caps, al cel alt i sense núvols, flota rere flota de bombarders volava amb estrèpit sobre Tortosa. Quan van deixar caure el sobtat fragor de les seues càrregues, la petita ciutat, a la vora de l'Ebre, va desaparèixer en un creixent núvol de pols groga. La pols no va arribar a posar-se, ja que van acudir més bombarders i, finalment, van surar com una boira groguenca sobre tota la vall de l'Ebre".

ELS REFUGIS I L'EVACUACIÓ DE TORTOSA La capacitat de mobilització i dispersió de la ciutadania tortosina, juntament amb els refugis, expliquen, en part, que el nombre de víctimes no fos més gran.

En el cas dels refugis, per exemple, estos no van ser construïts des de primera hora, però a poc a poc van anar sent imprescindibles per a la població. De fet, diversos articles de premsa remarquen la necessitat de construir més refugis que fossen segurs per a la ciutadania.

nia. El més gran, el refugi número 4, actualment obert a la visita turística, al carrer Ernest Hemingway, podia acollir unes 500 persones. Durant els bombardejos, va haver-hi una vintena de refugis a la ciutat. Alguns queden constats en este fragment de premsa: "Avui ja ens trobem amb refugis seguríssims a l'ex Calvari, antic carrer de Sant Francesc, part darrera del Cinema Benet, Palau, Plaça del Retiro, els de l'estació del Nord, Parc, Costa del Castell i Rastre".

Les cròniques de l'època denuncien la guerra contra la població civil

La Clínica Sabaté i el doctor Primitiu Sabaté van ser clau en l'atenció de ferits

El 12 d'abril de 1938, se va evacuar totalment la població perquè la ciutat se va convertir en front de guerra. Milers de ciutadans van haver de marxar a casetes de munyona disseminades a les serres del Boix, a les partides de Camarles o l'Ampolla, entre d'altres de la comarca. Una exposició comissionada per Toni Royo, "Sota un núvol de pols groga. Tortosa bombardejada 1937-1939" al Museu de Tortosa, l'any 2013, recollia alguns d'estos testimonis.

ANA AMARÉ, TESTIMONI VIVA DELS BOMBARDEJOS DE TORTOSA

"No ho podré oblidar mai, al costat de casa hi havia una bomba sense explotar"

Nascuda al Rastre el 1932, Ana Amaré recorda els atacs aeris i la por en plena infància. / DAVID BENITO LLATGE

Tortosa David Benito Llatge

Nascuda al Rastre el 1932, recorda els atacs aeris, la por i la supervivència

El seu testimoni s'ha convertit en un exemple del valor de la memòria oral

Ana Amaré Espinós és una tortosina nascuda el 21 d'octubre de 1932 al barri del Rastre, on hi ha viscut tota la vida. De petita, quan només tenia quatre anys, va haver de viure l'horror de la Guerra Civil. En una entrevista feta per la periodista Marina Pallás Caturia, el 6 d'agost del 2025, l'Ana va explicar alguna de les seues vivències.

Ella era la petita de sis germans i vivien amb la seua mare al barri, el seu pare havia mort quan tenia dos anys i mig. Ana recorda com sa mare havia de sobreviure com podia, anant a diferents cases a treballar.

Ella diu que no podrà oblidar mai el que va ser la guerra i els bombardejos de Tortosa. El procediment sempre era el mateix: primer passava una avioneta —que anomenaven la pava— que avisava que darrere venien els bombarders. Llavors, els seus germans anaven al refugi del Rastre i, més tard, quan la mare havia pogut salvar el menjar, també anaven les dos a amagar-se.

Un dia, però, l'Ana i sa mare no van poder sortir de casa, les avionetes ja bombardejaven la ciutat. En sortir, van veure els estralls que havien provocat al barri. L'Ana va veure com el seu veí estava mort, tirat a terra. "Això no se m'oblidarà mai. A dos metres d'ell, i a tres de casa nostra, allí al mig del carrer, hi havia una bomba i no va explotar. Allò mos va salvar", relata l'Ana.

El passat 17 d'abril, a Tortosa, se va celebrar un acte de memòria democràtica que també va inclou-

re un homenatge a Ana Amaré Espinós. Durant la commemoració, l'homenatjada va explicar que conserva en una llibreta els records de tot allò que va viure, així com les seues vivències actuals, com a exercici de memòria personal i transmissió intergeneracional.

L'acte va posar en relleu la importància de preservar els testimonis directes dels fets històrics com a eina per a la reflexió col·lectiva. En este sentit, se va destacar la necessitat de fomentar la consciència i l'educació democràtica entre les generacions més joves, amb l'objectiu que coneguen i entenguin els episodis del passat. L'Ana té una família que sempre l'ha volgut escoltar. De fet, la seua neta està fent un treball que necessita el record de la iaia. Este tipus de relats personals se consideren fonamentals per a mantindre viva la memòria històrica, ja que complementen les fonts documentals i permeten apropar els esdeveniments del passat a través de les experiències de les persones que els van viure.